

«Από την έρευνα στη διδασκαλία»

Δημοτική Βιβλιοθήκη Κερατσινίου - Δραπετσώνας | Σάββατο 14 Νοεμβρίου 2015

ΖΕΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ | Επίκουρη Καθηγήτρια Νεότερης Ιστορίας στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης

Απομνημονεύματα του '21: οι διαφορετικές αναγνώσεις τους το 19ο και 20ο αιώνα και οι τρόποι ενσωμάτωσής στο μάθημα Ιστορίας.

Βιογραφικό σημείωμα

Η Ζέη Ελευθερία γεννήθηκε στο Ηράκλειο Κρήτης το 1961. Σπούδασε στη Φιλοσοφική σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και ακολούθησε μεταπτυχιακές σπουδές στο Παρίσι (Σορβόνη). Διδάσκει Νεότερη Ιστορία στο τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης, στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο και στο Atelier de Traduction Littéraire του Γαλλικού Ινστιτούτου Αθηνών. Οι κυριότερες δημοσιεύσεις της αφορούν ζητήματα κοινωνικής και οικονομικής ιστορίας στα νεότερα χρόνια (17ος-19ος αιώνας).

«Από την έρευνα στη διδασκαλία»

Δημοτική Βιβλιοθήκη Κερατσινίου - Δραπετσώνας | Σάββατο 14 Νοεμβρίου 2015

ΖΕΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ | Επίκουρη Καθηγήτρια Νεότερης Ιστορίας στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης

Απομνημονεύματα του '21: οι διαφορετικές αναγνώσεις τους το 19ο και 20ο αιώνα και οι τρόποι ενσωμάτωσής στο μάθημα Ιστορίας.

Περίληψη εκπαιδευτικού σεμιναρίου

Τα ιστορικά τεκμήρια της Επανάστασης του '21, και κυρίως τα απομνημονεύματα, αποτελούν ένα ιδιαίτερο κεφάλαιο της νεοελληνικής ιστορίας και των πηγών της, όχι μόνο γιατί αφορούν μια ευαίσθητη περίοδο για την ελληνική ιστοριογραφία, αλλά και γιατί συντέλεσαν με έναν καθοριστικό τρόπο στην ιδεολογική συγκρότηση του ελληνικού κράτους. Το σεμινάριο διερευνά το παράδειγμα των απομνημονευμάτων του Μακρυγιάννη, τα οποία επιλέξαμε ως το γνωστότερο τεκμήριο από την επανάσταση του '21 στον μαθητικό κόσμο –και όχι μόνο–, αλλά και γιατί αποτελούν το κείμενο εκείνο που γνώρισε τις περισσότερες και τις πιο αντιφατικές αναγνώσεις, αντικατοπτρίζοντας τις ιδεολογικο-πολιτικές συζητήσεις και μεταβολές στις προσλήψεις του '21 από τις αρχές του 20ού αιώνα μέχρι σήμερα. Για τους λόγους αυτούς νομίζω ότι προσφέρει ένα πολύ χαρακτηριστικό παράδειγμα των τρόπων μετάπλασης της ιστορικής μνήμης με στόχο τη συγκρότηση εθνικών, πολιτικών ή/και πολιτισμικών προτύπων, τα οποία ενσωματώνει κατεξοχήν η εκπαίδευση.

«Από την έρευνα στη διδασκαλία»

Δημοτική Βιβλιοθήκη Κερατσινίου - Δραπετσώνας | Σάββατο 14 Νοεμβρίου 2015

ΖΕΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ | Επίκουρη Καθηγήτρια Νεότερης Ιστορίας στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης

Απομνημονεύματα του '21: οι διαφορετικές αναγνώσεις τους το 19ο και 20ο αιώνα και οι τρόποι ενσωμάτωσής στο μάθημα Ιστορίας.

Σημειώσεις εκπαιδευτικού σεμιναρίου

Τα ιστορικά τεκμήρια της Επανάστασης του '21, και κυρίως τα απομνημονεύματα, αποτελούν ένα ιδιαίτερο κεφάλαιο της νεοελληνικής ιστορίας και των πηγών της, όχι μόνο γιατί αφορούν μια ευαίσθητη περίοδο για την ελληνική ιστοριογραφία, αλλά και γιατί συντέλεσαν με έναν καθοριστικό τρόπο στην ιδεολογική συγκρότηση του ελληνικού κράτους. Το σεμινάριο διερευνά το παράδειγμα των απομνημονευμάτων του Μακρυγιάννη, τα οποία επιλέξαμε ως το γνωστότερο τεκμήριο από την επανάσταση του '21 στον μαθητικό κόσμο –και όχι μόνο–, αλλά και γιατί αποτελούν το κείμενο εκείνο που γνώρισε τις περισσότερες και τις πιο αντιφατικές αναγνώσεις, αντικατοπτρίζοντας τις ιδεολογικο-πολιτικές συζητήσεις και μεταβολές στις προσλήψεις του '21 από τις αρχές του 20ού αιώνα μέχρι σήμερα. Για τους λόγους αυτούς νομίζω ότι προσφέρει ένα πολύ χαρακτηριστικό παράδειγμα των τρόπων μετάπλασης της ιστορικής μνήμης με στόχο τη συγκρότηση εθνικών, πολιτικών ή/και πολιτισμικών προτύπων, τα οποία ενσωματώνει κατεξοχήν η εκπαίδευση.

Θα προσπαθήσουμε να προσεγγίσουμε τα απομνημονεύματα σε δύο επίπεδα: στο επίπεδο των διαφορετικών αναγνώσεων στη διάρκεια του 20ού αιώνα, και στο επίπεδο των σύγχρονων προσεγγίσεων στο κείμενο και των διδακτικών δυνατοτήτων τους.

Θα ξεκινήσουμε επομένως με τις διαφορετικές εκδοχές ανάγνωσης του Μακρυγιάννη τον 20ό αιώνα: θα μιλήσουμε για τον τρόπο με τον οποίο τον είδε ο πρώτος εκδότης των απομνημονευμάτων Γ. Βλαχογιάννης (1907) για τον τρόπο με τον οποίο αξιοποιήθηκε ιδεολογικά από τον Γιώργο Θεοδοκά (1941) και τον Γιώργο Σεφέρη (1944) αφενός, και από τον Γ. Κορδάτο (1947) αφετέρου, πώς οι παραπάνω αναγνώσεις βρίσκουν απήχηση στους εικαστικούς τρόπους με τους οποίους είδαν τον Μακρυγιάννη οι Π. Ζωγράφος (1936-39) και Σπ. Βασιλείου (1946), αλλά και στις προσεγγίσεις π. χ. του Ζ. Λορεντζάτου και του Τ. Βουρνά στο δεύτερο μισό του 20ού αιώνα. Θα αναφερθούμε, τέλος, στη σχετική φιλολογική συζήτηση που ξετυλίγεται γύρω από το περιοδικό Ν. Εστία (Κ. Θ. Δημαράς, 1947· Γ. Μιχαηλίδης, 1950· Γ. Δάλλας, 1954).

Η έκδοση του έργου από τον Σπ. Άσδραχά το 1957 συνοψίζει τις παραπάνω αναγνώσεις για να εγκαινιάσει μια στροφή που για αρκετές δεκαετίες βρίσκεται σε διάσταση με τις μέχρι τότε προσεγγίσεις και την κυρίαρχη ελληνική ιστοριογραφία για τον Μακρυγιάννη. Μια στροφή στην οποία ο ιστορικός θα επανέλθει αρκετές φορές με το έργο του ως το τέλος του 20ού αιώνα, και διεξοδικότερα το 2007, και που μαζί με τις πιο πρόσφατες δουλειές του Γ. Γιαννουλόπουλου και του Ν. Θεοδοκά, θα ανοίξουν το δρόμο για μια διαφορετική προσέγγιση όχι μόνο του Μακρυγιάννη και της Επανάστασης του '21, αλλά και για μια διαφορετική αντίληψη γενικά του ιστορικού τεκμηρίου και του ρόλου του στη συγκρότηση της ιστορικής μαρτυρίας. Οι πρόσφατες αυτές προσεγγίσεις μας επιτρέπουν να διαβάσουμε τα απομνημονεύματα του Μακρυγιάννη όχι πλέον ως μονοσήμαντη μαρτυρία, ηρωική, επαναστατική ή πολιτική, αλλά ως πολλαπλό είδωλο μιας σύνθετης κοινωνίας σε μια κρίσιμη περίοδο βίαιων μετασχηματισμών. Το κείμενο του Μακρυγιάννη θα μπορούσε π. χ. να αποτυπώνει συγχρόνως τις δομές κοινωνικής και οικονομικής

οργάνωσης των ελληνικών πληθυσμών στα πλαίσια της οθωμανικής αυτοκρατορίας, τις σχέσεις και τις πρακτικές εξουσίας στον αγροτικό και ορεινό χώρο, τους τρόπους με τους οποίους μετατρέπονται αυτές σε πολεμικές ή επαναστατικές πρακτικές στη διάρκεια της Επανάστασης, για να ενταχθούν ή όχι αργότερα στις νέες κρατικές δομές. Οι πολλαπλές δυνατότητες ανάγνωσης που προτείνονται έτσι από τη σύγχρονη ιστοριογραφία, και η παράλληλη γνωριμία των διαδρομών στην ιστοριογραφία, τη φιλολογία-λογοτεχνία αλλά και τη ζωγραφική που διέτρεξαν τα απομνημονεύματα του Μακρυγιάννη, θα μπορούσαν να αποτελέσουν πρόταση για μια άλλη διδακτική του ιστορικού τεκμηρίου, σύμφωνα με την οποία η ιστορική μαρτυρία δεν αποτελεί πλέον σύνολο μονοσήμαντων, δεδομένων και πεπερασμένων πληροφοριών, αλλά «ανοικτό κείμενο», ο ρόλος του οποίου στη συγκρότηση της ιστορικής πραγματικότητας, της ιστορικής μνήμης και της ιστοριογραφικής απόδοσής της είναι διαρκής, δυναμικός και πολυδιάστατος.